

Lääkehoidon teoriaosaamisen varmistaminen

Kansallinen suositus

Johdanto

Kansallisen Lääkeinformaatioverkoston työryhmä “Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöillä on työtehtävien edellyttämä lääkehoidon osaaminen” laati suosituksen organisaatioille, jotka ovat hankkimassa lääkehoidon teoriaosaamisen varmistamisen järjestelmää. Tämä suositus keskittyy lääkehoidon teoriaosaamisen varmistamiseen laillistetuille ja nimikesuojatuille terveydenhuollon ammattihenkilöille sekä niille sosiaalialan ammattihenkilöille, joiden tutkintoon on sisältynyt vähintään lähihoitajan osaamisvaatimuksia vastaava lääkehoidon koulutus. Tässä suosituksessa ei oteta kantaa siihen, kuinka organisaatiossa varmistetaan työntekijän käytännön lääkehoidon osaaminen suhteessa työntekijän työnkuvaan.

[Turvallinen lääkehoito: Opas lääkehoitosuunnitelman laatimiseen](#) (Valtioneuvoston julkaisuarkisto Valto, 2021) ohjaa työnantajaa varmistamaan työntekijän lääkehoidon osaamisen ennen kuin työntekijä osallistuu lääkehoidon toteuttamiseen. Osaamisen varmistamisen vaatimukseen vaikuttaa työntekijän koulutus ja työhön sisältyvät lääkehoidon tehtävät. Osaamisen varmistamiseen sisältyy teorialähtöisen lukemisen jälkeen teoriaosaamisen varmistaminen (esim. tenteillä) ja käytännön osaamisen varmistaminen (esim. näyttökokeilla). Vaativan lääkehoidon osalta työntekijän tulee käydä lisäkoulutus ennen teoria- ja käytännön osaamisen varmistamista.

Teoriaosaamisen varmistamisen järjestelmiin perehtyminen

Suosituksen pohjaksi työryhmä tutustui vuonna 2022 tiedossa oleviin ja yleisimpiin osaamisen varmistamisen järjestelmiin: Aino-lääkelupakoulutus, FOK – Farmasian oppimiskeskus Lääkelupavalmennus, LOVe Lääkehoidon osaaminen verkossa, Medieco Lääkehoidon koulutukset, Navisec, ProEdu Lääkeosaamisen varmistaminen ja Skhole Lääkeluvat helposti. On mahdollista, että näiden lisäksi on olemassa osaamisen varmistamisen järjestelmiä, jotka eivät olleet työryhmän tiedossa. Työryhmä koostui kokeneista hoitotyön ja farmasian alan ammattilaisista sekä sosiaali- ja terveysalan opettajista.

Työryhmä teki [Turvallinen lääkehoito: Opas lääkehoitosuunnitelman laatimiseen](#) -julkaisun (Valtioneuvoston julkaisuarkisto Valto, 2021) pohjalta itselleen taulukon lääkehoidon osaamisen varmistamisen osa-alueista. Taulukossa huomioitiin oppaassa mainitut lääkehoitoa toteuttavien sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden tehtävät sekä osaamisen varmistamista ja erillistä lupaa vaativat tehtävät. Tämän lisäksi huomioitiin lääkehoitosuunnitelman rungossa huomioitua lääkehoidon osa-alueita, jotka lääkehoitoa toteuttavan sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilön tulee hallita potilas- ja asiakasturvallisuuden varmistamiseksi.

Lääkehoidon teoriaosaamisen varmistamisen järjestelmien nykytila

Lääkehoidon teoriaosaamisen varmistamisen järjestelmien (jatkossa järjestelmien) sisällöissä, laajuuksissa ja käsittelytavoissa on vaihtelua. Tämä on hyvä tiedostaa, kun organisaatio lähtee valitsemaan itselleen sopivaa järjestelmää. Järjestelmissä sisällöt oli tuotettu eri tavoin, esimerkiksi tekstinä, kuvina, videoina ja äänitiedostoina. Osassa järjestelmistä sisältö oli nykyaikaisesti, monipuolisesti sekä visuaalisesti kiinnostavasti tuotettua. Joissakin järjestelmissä sisältö oli tuotettu perinteisenä tekstinä ja mustavalkoisina piirroskuvina. Myös järjestelmien käytettävyydessä oli eroja: osassa aineisto oli helposti löydettävissä ja aineistoon tutustuminen eteni luontevasti, mutta osassa aineistoa joutui etsimään.

Lääkehoidon osa-alueet ja sisältöjen eroavaisuudet

Arvioiduista järjestelmistä yksikään ei sisältänyt jokaista työryhmän laatiman taulukon mukaista lääkehoidon osa-aluetta. Lisäksi järjestelmiä tarkasteltaessa työryhmä havaitsi lääkehoidon osa-alueiden sisällöissä eroja. Kaikkia järjestelmiä ei ole suunnattu terveydenhuollon yksiköihin.

Lääkehoidon osa-alueiden sisältöjä oli käsitelty eri laajuuksilla. Osassa sisällöt olivat kattavia, mutta osassa aiheet olivat suppeammin esitettyjä (mm. lääkehoidon aseptiikka, lainsäädäntö, lääkehoidon prosessi, haittailmoitusten tekeminen, vaaratapahtumissa toimiminen ja rokottaminen). Jokaiseen järjestelmään sisältyi pääasiallisesti keskushermostoon vaikuttavien lääkkeiden ja huumausaineiksi luokiteltavien lääkkeiden kokonaisuus, mutta osassa järjestelmistä tämä oli käsitelty suppeasti. Vain osaan järjestelmistä ei sisältynyt laskimon sisäisen neste- ja lääkehoidon kokoisuutta. Joihinkin järjestelmiin sisältyi erillinen verensiirron toteuttamisen, vaativan kivun lääkehoidon ja varjoaineiden antamisen kokonaisuus.

Kaikissa järjestelmissä oli huomioitu lääkehoidon eri antoreitit. Pääsääntöisesti luonnollista tietä toteutettava lääkehoito, injektiot ihon alle ja lihakseen sekä laskimon sisäinen lääkehoito oli käsitelty laajasti. Osassa järjestelmistä oli eri antoreitit eritelty omiksi osioiksi ja nämä käsiteltiin kattavasti. Jokaisessa järjestelmässä oli lääkelaskujen perusteiden osio, johon sisältyi tentti.

Useimmiten lääkehoidon prosessi (lääkkeiden tilaaminen, annostelu, säilyttäminen, hävittäminen, dokumentointi ja vaikutusten arviointi) oli käsitelty laajasti, mutta tässäkin oli havaittavissa eroja järjestelmien välillä. Myös haittatapahtumien ilmoittaminen ja vaaratapahtumissa toimiminen oli käsitelty laajasti. Lääkehoidon arviointi ei sisältynyt jokaiseen järjestelmään.

Huomioitavaa teoriaosaamisen varmistamisen järjestelmää hankittaessa

Organisaation on hyvä tuntea [Turvallinen lääkehoito: Opas lääkehoitosuunnitelman laatimiseen](#) -julkaisun (Valtioneuvoston julkaisuarkisto Valto, 2021) suositukset, kun organisaatio suunnittelee lääkehoidon teoriaosaamisen varmistamisen järjestelmän hankkimista. Organisaation tulee määritellä, mitä lääkehoidon osaamista oman organisaation työntekijät tarvitsevat. Määrittelytyön tueksi työryhmä on laatinut liitteen 1., joka on arviointityökalu oman organisaation lääkehoidon teoriaosaamisen tarpeen arviointiin.

Liite 2 on arviointityökalu lääkehoidon teoriaosaamisen varmistamisen järjestelmän sisällön arviointia varten. Organisaation on varmistettava, että järjestelmä sisältää organisaation lääkehoidon vaatimuksia vastaavat teoriatiedot. Työryhmä ei ole arvottanut suosituksessaan järjestelmiä keskenään, koska päätös sen hankkimisesta tulee perustua organisaation omiin tarpeisiin. Organisaatio voi pyytää tarvittaessa järjestelmien toimittajilta kokeilujaksoa, jonka aikana organisaation edustajat voivat perehtyä järjestelmään ja arvioida sen vastaavuutta organisaation lääkehoidon vaatimuksiin. Järjestelmää hankittaessa tulee varmistua sisällön säännöllisestä päivittämisestä, jotta teoriaosaaminen varmistetaan ajantasaisen tiedon mukaisesti.

Järjestelmän hankinnassa tulee olla mukana henkilöitä, joilla on osaamista järjestelmien arvioinnista ja jotka tuntevat eri sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden lääkehoidon osaamisen vaatimukset. Järjestelmien tarkoituksena on varmistaa työntekijöiden osaaminen, ei toimia heidän ainoana koulutusmateriaalinaan. Organisaation tulee määritellä myös lääkehoitosuunnitelmassa, miten työntekijöiden lääkehoidon käytännön osaaminen varmistetaan.

Lisätietoja: [Turvallinen lääkehoito: Opas lääkehoitosuunnitelman laatimiseen](#) (Valtioneuvoston julkaisuarkisto Valto, 2021)

Kuvaus on laadittu Kansallisessa Lääkeinformaatioverkostossa ja se on saatavilla Innokylästä (hae: Kansallinen lääkeinformaatioverkosto -> tuotokset ja tulokset) ja Fimean verkkosivuilta (Kehittäminen ja HTA -> Lääkeinformaation kehittäminen). Palautetta suosituksesta voi antaa Lääkeinformaatioverkostoa koordinoivalle taholle (ks. Innokylä -> Kansallinen lääkeinformaatioverkosto -> yhteystiedot).

Liitteet

Liite 1. Arviointityökalu oman organisaation lääkehoidon teoriaosaamisen tarpeen arviointiin

Liite 2. Arviointityökalu lääkehoidon teoriaosaamisen varmistamisen järjestelmän sisällön arviointia varten

Liite 1. Arviointityökalu oman organisaation lääkehoidon teoriaosaamisen tarpeen arviointiin

Kansallisen Lääkeinformaatioverkoston työryhmä on laatinut ”Lääkehoidon teoriaosaamisen varmistaminen” -suosituksen lääkehoidon teoriaosaamisen varmistamisen järjestelmän hankkijalle. Työn pohjana on [Turvallinen lääkehoito: Opas lääkehoitosuunnitelman laatimiseen](#) (Valtioneuvoston julkaisuarkisto Valto, 2021).

Arvioi alla olevien kysymysten ja valintakohtien avulla, millaista lääkehoidon teoriaosaamista organisaationne tarvitsee.

Organisaation taustatiedot

- Mitä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä organisaatiossanne työskentelee?
  - Laillistettu terveydenhuollon ammattihenkilö (sairaanhoitaja, terveydenhoitaja, ensihoitaja, kättilö)
  - Nimikesuojattu terveydenhuollon ammattihenkilö (mm. lähihoitaja, perushoitaja, apuhoitaja)
  - Sosiaalialan ammattihenkilö, jonka tutkintoon on sisältynyt vähintään lähihoitajan osaamisvaatimuksia vastaava lääkehoidon koulutus
- Mitä lääkehoidon teoriaosaamista organisaationne työntekijät tarvitsevat työssään? Huomioi eri ammattinimikkeiden työnkuva ja vaatimukset.
  - Lääkehoidon perusteet (esim. lääkkeiden annosteleminen ruoansulatuskanavan kautta (enteraalisesti), lääkkeenjako, injektioiden antaminen)
  - Kivun lääkehoidon perusteet
  - Vaativa kivun lääkehoito
  - Pääasiallisesti keskushermostoon vaikuttava (PKV) -lääkehoito
  - Huumausaineiksi luettavien, narkoottisten valmisteiden (N) -lääkehoito
  - Rokottaminen
  - Laskimonsisäinen neste- ja lääkehoito
  - Verensiirto
- Tarvitsevatko organisaationne työntekijät lääkehoidon erikoisosaamista (esim. solunsalpaajalääkehoito, akuuttilääkehoito, elvytys, riskilääkkeet, biologiset lääkkeet)?
  - Kyllä (mitä erityisosaamista työntekijät tarvitsevat?)
  - Ei
- Valitse organisaationne asiakkaiden tai potilaiden erityispiirteet, jotka tulee huomioida lääkehoidon osaamista varmistettaessa:
  - lasten ja nuorten lääkehoito

- ikääntyvien lääkehoito
- mielenterveys- ja päihdelääkehoito
- asiakkaita tai potilaita, joilla ikääntymisen muutokset voivat ilmetä aikaisemmin
- asiakkaita tai potilaita, joiden diagnooseihin voi liittyä mielenterveyden häiriöitä tai oireita
- eritystilanteiden lääkehoito (esim. päivystys-, valvonta-, teho- ja perioperatiivinen hoitotyö)

Järjestelmän sisältö

5. Sisältyykö osaamisen varmistamisen järjestelmään myös lääkelaskujen osaamisen varmistaminen?
  - Kyllä
  - Ei
6. Jos organisaatiossanne toteutetaan laskimonsisäistä lääkehoitoa, varmistetaanko järjestelmän avulla myös i.v. (intravenoosi) -laskujen osaaminen?
  - Kyllä
  - Ei
7. Varmistaako osaamisen varmistamisen järjestelmä organisaatiossanne vaadittavan lääkehoidon osaamisen? (Osaamisen varmistamisen järjestelmien sisällöt, laajuudet ja esitystavat eroavat toisistaan. Tutustu useampaan osaamisen varmistamisen järjestelmään ja varmista, että järjestelmä vastaa organisaation lääkehoidon osaamisen varmistamisen tarpeisiin.)
  - Kyllä
  - Ei
8. Järjestelmän vaatimukset teoriaosaamisen varmistamiselle
  - Tentti (sisältyykö jokaiseen osion tentti, jossa on vaihtuvat kysymykset)
  - Todistus (onko mahdollista tulostaa todistus jokaisesta suoritetusta osiosta)

Järjestelmän tekninen soveltuvuus ja työntekijöiden osaaminen

9. Soveltuuko osaamisen varmistamisen järjestelmässä käytetyt ohjelmistot yhteen organisaatiossanne käytettävien ohjelmistojen kanssa (esim. Moodle-oppimisympäristö)?
  - Kyllä
  - Ei
10. Varmista tarvittaessa, että työntekijöillä on riittävä osaaminen järjestelmän ohjelmistojen käyttöön.

Liite 2. Arviointityökalu lääkehoidon teoriaosaamisen varmistamisen järjestelmän sisällön arviointia varten

Kansallisen Lääkeinformaatioverkoston työryhmä on laatinut ”Lääkehoidon teoriaosaamisen varmistaminen” -suosituksen lääkehoidon teoriaosaamisen varmistamisen järjestelmän hankkijalle. Työn pohjana on [Turvallinen lääkehoito: Opas lääkehoitosuunnitelman laatimiseen](#) (Valtioneuvoston julkaisuarkisto Valto, 2021).

Varmista, että lääkehoidon teoriaosaamisen varmistamisen järjestelmä sisältää seuraavat osa-alueet:

1. Lainsäädäntö ja suositukset	Kyllä	Ei	Huomioitavaa
Lainsäädäntö			
Eri ammattiryhmien oikeudet lääkehoidon toteuttamiseen			
Lääkehoitosuunnitelma			
Mittaako tentti terveydenhuollon ammattihenkilön osaamisen			

2. Lääkehoidon prosessit	Kyllä	Ei	Huomioitavaa
Lääkkeiden tilaaminen			
Lääkehoidon aseptiikka			
Lääkelaskenta			
Lääkkeiden jakaminen asiakas- ja potilaskohtaisiksi annoksiksi			
Lääkkeiden käyttökuntoon saattaminen			
Lääkehoidon dokumentointi			
Asiakkaan/potilaan ohjaus ja neuvonta			
Lääkehoidon vaikutusten seuranta			

2. Lääkehoidon prosessit	Kyllä	Ei	Huomioitavaa
Haittavaikutuksista ilmoittaminen			
Vaaratapahtumissa toimiminen			
Lääkehoidon arviointi			
Lääkkeiden säilyttäminen			
Lääkkeiden hävittäminen			

3. Lääkehoidot ja antoreitit	Kyllä	Ei	Huomioitavaa
Yleisimpien sairauksien lääkehoito (kansansairaudet, muut pitkäaikais- ja muistisairaudet)			
Riskilääkkeet			
Varjoaineet			
Lääkkeiden antaminen luonnollista tietä (tabletteina, kapseleina, liuoksina, silmä- ja korvatippoina, voiteina, laastareina ja peräpuikkoina)			
Injektion antaminen lihaksensisäisesti (i.m), ihonalaisesti (sc.) ja ihonsisäisesti (i.c. tai i.d)			
Rokottaminen			
Laskimoon annettava lääke- ja nestehoito			
Lääkehoidon toteuttaminen erityisantoreittejä pitkin (esim. epiduraalitilaan) tai erityisillä välineillä (esim. kipupumppu)			
Pääasiallisesti keskushermostoon vaikuttavien (PKV)- ja huumausaine (N-) lääkkeiden käsittely, jakaminen ja annostelu			
Verensiirron toteuttaminen			